

Літургійна адвентова музика: смуток і надія

ВІКТОРІЯ СЕМЕНОВА

12 ГРУДНЯ 2018

Адвент – це час підготовки до Другого Пришестя Ісуса Христа. Підкреслити це чекання й налаштувати вірних на відповідний настрій допомагає зокрема літургійна музика. Про зміст Адвенту, про музику, яка його супроводжує, та про стан передріздвяного репертуару на українських землях розповів отець Ігор Гнюс ОР.

Фото: Paul Lew ОР

– Отче, що це за період такий – Адвент?

– Від початку існування Церкви найважливішою урочистістю була неділя. Пізніше – Великдень, Воскресіння Господнє, а згодом було встановлено свято Епіфанії, тобто Божого Об'явлення. Лише 338 року Папа Сильвестр II встановив свято Різдва Христового, призначивши його на 25 грудня, коли, за римським календарем, день ставав довший за ніч. Ще одна причина, чому саме грудень було обрано місяцем для свята Різдва, пов'язана з фрагментом Євангелія від Матея, де йдеться про появу вифлеємської зірки. Дослідники пишуть, що зіркові мапи як стародавнього Єгипту, так і Вавилону в рік народження Христа вказували на особливе астрономічне явище – кон'юнкцію двох планет. Того грудня зійшлися Юпітер і Сатурн, що з Землі виглядало як надзвичайне с'яво, яке тривало три дні. Можливо, що євангельські мудреці побачили саме цю «зірку».

Спершу час передріздвяної підготовки, як і тогочасний піст перед Великоднем, тривав лише тиждень. Тому період від 17 до 25 грудня (останній тиждень Адвенту) особливий у літургійному календарі, і з музичного боку це підкреслюють антифони «О», які тоді співають у вечірні латинської Церкви. Сорокаденним Адвент став пізніше, і причина цього – в людській природі, адже до важливої події ми всі прагнемо підготуватися особливо. Стародавні філософи стверджували: «Щоб смакувати життя, треба вміти обмежуватися». Якщо хтось щодня їстиме улюблені ласощі, то й вони набриднуть. Так само в літургійному житті. Сучасний Адвент триває від трьох до чотирьох тижнів, проте деякі чернечі ордени, наприклад, картузіанці, дотримуються сорокаденного передріздвяного посту.

Адвент іще називають часом радісного очікування, проте давня традиція Церкви наголошує на його покутному характері. Від початку Адвенту й до 17 грудня літургія говорить про Друге Пришестя Ісуса Христа. У християнській містиці йдеться про радість, бо з Другим Пришестям нарешті настане справедливість. Проте треба бути готовим до Другого Пришестя, щоб його прагнути, інакше замість радості буде лише страх. Коли ж людина має докори сумління, вона не бажає приходу Христа: мовляв, зачекай, Ісусе, ще не цього Адвенту. Отже, це час очікування й аскетичної праці над очищенням від гріхів.

Від 17 до 25 грудня триває підготовка до Різдва як утілення, коли Бог став людиною. У цей період читаємо історію про те, що відбувалося перед народженням Христа, насамперед про Богородицю. Третя неділя Адвенту особлива, її назва – «Gaudete», тобто «Радійте». Її в літургії позначають священницькі шати рожевого кольору, точніше, кольору трояндових пелюсток. Це римська традиція: саме третьої неділі Адвенту й четвертої неділі Великого посту Папа йшов із процесією з Латеранського палацу до базиліки Святого Хреста Єрусалимського, де, власне, зберігалися реліквії Святого Хреста. Понтифік, зодягнений у рожеві шати, торкався релікварію трояндою, віддаючи шану. Звідси й колір, який можна назвати трояндовим.

Адвент – це час внутрішнього навернення й містичного радісного очікування кінця цього світу і настання прийдешнього, нового світу. Саме така надія – це ключ до музики.

– Чим особлива музика Адвенту?

– Її особливість – у тематиці. Загалом адвентова музика сумна, але в цей час нема покутних пісень, властивих Великому посту. Співи на Адвент, хоч і наповнені смутком, мають давати надію – не те, що можна описати словами «якось там буде», а надію як теологічну чесноту. Надія виявляє наше розуміння того, що цей світ колись закінчиться, що ми колись помремо, але також показує, що ми чекаємо Другого Пришестя Христа, яке Він Сам нам обіцяв. Тому Адвент – це час внутрішнього навернення й містичного радісного очікування кінця цього світу і настання прийдешнього, нового світу. Саме така надія – це ключ до музики.

– Чи передріздвяна музика зродилась у Церкві? Як вона взаємодіяла зі світською музикою?

– На мою думку, церковна і світська музика впливали одна на одну. Позалітургійні співи будували людську спільноту й мали родинний характер. Щоб співати разом, мало знати текст – треба вміти слухати одне одного. Церковний спів теж спільнотний, але текст і музика допасовані до потреб не якоїсь родини, а храму. Ці два місця – храм і дім – зустрілися десь посередині. Деколи в храмах можна почути народні мелодії, ушляхетнені текстами Святого Письма, і навпаки, слова Євангелія в народних піснях чи, наприклад, колядках.

– В Україні очевидно бракує адвентових пісень. Де знайти репертуар на передріздвяний період?

– Справді, навіть у найпопулярнішому співнику «Вгору серця» передріздвяних пісень вкрай мало. Деякі твори через світський характер текстів або музики взагалі не придатні для літургії. Дивним здається й добір Марійних піснеспівів для періоду, коли Церква очікує Пришестя Христа. З іншого боку, Літургія навіть у час Адвенту виражає пасхальну жертву Господа, тому спів на приготування дарів і Причастя можна взяти зі звичайного періоду. А от на початок Меси й на її закінчення варто співати про те, що схоплене в фіолетових шатах, – про надію на вічне життя.

Брак пісень на час, коли Церква чекає з надією, може вказувати на кризу як цієї чесноти, так і двох інших, віри й любові, чи в конкретній людині, чи й у Церкві загалом. Наслідком такої кризи може бути зокрема безпорадність регентів церковних хорів та органістів у справі підбору адвентових пісень.

Зараз в Україні адвентові піснеспіви й музика не розвинені, але це відкриває широку перспективу для творчості як композиторів, так і поетів. Можна створити українські або перекласти численні латинські пісні для цього періоду. Можливо, трохи зарадить у цій ситуації новий співник, який готує до випуску на початку 2019 року домініканське видавництво «Кайрос». Якщо ми переглянемо Градуал, то побачимо, що вся традиція григоріанського співу базується на Святому Письмі, а особливо на фрагментах, де є благання про зміну сердець, про підготовку людини до Другого Пришестя Христа. Можна було б наважитися якщо не на григоріанський спів, то принаймні на переклад відповідних адвентових текстів, покладення їх на просту мелодію, яка передавала би світлу тугу. На мою думку, григоріанський хорал для сучасного вуха звучить сумно, але в цьому смутку є велика внутрішня сила. Риси григоріанських мелодій близькі багатьом людям, які переживають складні ситуації, сумують і плачуть через труднощі, але розуміють: цей сум не має права загасити в нас надію на життя вічне, на те, що наша віра має сенс.

ВІКТОРІЯ СЕМЕНОВА

12 ГРУДНЯ 2018

Warning: count(): Parameter must be an array or an object that implements Countable in </home/kairosbo/verbum.com.ua/www/wp-includes/post-template.php> on line **284**